

Asia Ylioppilastutkintokokeiden ja niihin liitettyjen teosten käyttö muussa yhteydessä kuin koetilaisuudessa

Hakija K ry

Annettu 21.4.2020

Tiivistelmä

Tekijänoikeuslain 9 §:n 1 momentin mukaisesti tekijänoikeutta ei ole viranomaisen tai muun julkisen toimielimen päätöksiin ja lausumiin. Ylioppilastutkintolautakuntaa oli pidettävä pykälässä tarkoitettuna viranomaisena ja koekysymyksiä sen kirjallisina lausumina.

Tekijänoikeuslain 25 d §:n 4 momentin nojalla on mahdollista toisintaa ylioppilastutkintokokeita ja niihin liitettyjä teoksia myös koetilaisuuden ulkopuolella.

LAUSUNTOPYYNTÖ

1. Hakija on pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa ylioppilastutkintokokeiden ja niihin liitettyjen teosten tai niiden osien käytöstä muussa yhteydessä kuin koetilaisuudessa. Hakijan mukaan neuvoston ei tarvitse arvioida koekysymyksiin liitettyjen teosten tai niiden osien teostasoa tai lähioikeussuojan edellytyksiä. Hakija kysyy ensiksi, vaatiiko ylioppilastutkintokokeen ja siihen liitettyjen teosten tai osien toisintaminen ja välittäminen muussa kuin koetilaisuudessa tekijänoikeuden haltijan luvan.
2. Toiseksi, onko ylioppilastutkintokoe tekijänoikeuslain 9 §:ssä tarkoitettu viranomaisen päätös tai lausuma? Kolmanneksi, jos on, onko ylioppilastutkintokokeiden toisintaminen ja välittäminen Y:n abitreenit- tai vastaavassa palvelussa sellaista käyttöä, jota tarkoitetaan tekijänoikeuslain 25 d §:ssä? Neljänneksi, voidaanko ylioppilastutkintokokeen ja siihen liitettyjen teosten kappaleiden valmistaminen ja välittäminen verkossa lisensoida tekijänoikeuslain 14 § 1 momentin mukaisella sopimuslisenssivaikutuksella?

3. Hakijan näkemyksen mukaan tekijänoikeuslain 14 § 3 momentti mahdollistaa ylioppilastutkintokokeisiin liitettyjen teosten tai niiden osien käytön ainoastaan koetilaisuudessa. Sen sijaan käyttöön muussa yhteydessä tulee hankkia tekijänoikeuden haltijan lupa. Rajoitussäännöksiä koskee suppean tulkinnan periaate, ja on otettava huomioon myös Bernin sopimuksen kolmen kohdan testi. Esimerkiksi Y julkaisee internetissä yleisölle Abitreenit-palvelua, missä kenen tahansa vapaasti saatavilla on ylioppilastutkintokokeita ja niihin liitettyjä teoksia, lukuun ottamatta koetehtäviin liitettyjä video- ja äänitiedostoja.
4. Hakijan näkemyksen mukaan ylioppilastutkintokokeet tai koetehtävät eivät ole lainsäädännön, hallinnon tai lainkäytön alaan kuuluvia virallisia tekstejä, päätöksiä tai lausumia, joten ne eivät ole tekijänoikeuslain 9 § mukaisesti tekijänoikeudesta vapaita. Vaikka ne olisivatkin tekijänoikeudesta vapaita, niitä saa tekijänoikeuslain 25 d §:n 4 momentin käyttöä ainoastaan asiakirjan yhteydessä, tai jos niitä käytetään asiakirjasta erillään, käyttö on sallittu siihen hallinnolliseen tai muuhun tarkoitukseen, johon asiakirja liittyy. Ylioppilastutkintokoe ei ole tehty kokeisiin valmistautumista, yleistä sivistystä tai oppimista varten. Tavanomaiseen julkaisutoimintaan, teosten käyttämiseen opetustoiminnassa tai verkossa tulee hankkia oikeudenhaltijan lupa.
5. Ylioppilastutkintokokeisiin liitetään useita kymmeniä teoksia yhtä koekierrosta kohden. Tekijänoikeuslain 14 §:n 1 momentti mahdollistaa sen, että sopimuslisensoin voidaan antaa lupa valmistaa kappaleita opetustoiminnassa tai tieteellisessä tutkimuksessa ja käyttää niitä yleisölle välittämiseen muuten kuin radiossa tai televisiossa lähettämällä. Lain esitöiden mukaan sopimuslisensoin voidaan soveltaa monen tyyppisiin digitaalisen opetuskäytön sopimusjärjestelyihin.

VASTINEET

6. Ylioppilastutkintolautakunta on antanut asiassa vastineen kerroksen, että lautakunnalla on ylioppilastutkinnosta annetun asetuksen mukaan ohjesääntö, jossa määrätään muun muassa lautakunnan työskentelystä. Lautakunnalla on kolme valiokuntaa. Valiokuntien kokouksissa käsitellään ja hyväksytään ylioppilastutkinnon kokeet aineistoineen. Kokeet on pidettävä salassa, koska tiedon antaminen vaarantaisi kokeen tarkoituksen toteutumisen. Kun koe on pidetty, koetehtävät muuttuvat julkisiksi viranomaisen asiakirjoiksi, ja tehtävät luovutetaan erillisenä mediaversiona tiedotusvälineille koepäivänä noin kello 15. Kokeet koskettavat

noin 40 000 kokelasta ja heidän perheitään jokaisella tutkintokerralla, joten ne ovat merkittäviä päivätapahtumia, joista tiedotusvälineet uutisoivat. Tehtävät luovutetaan myös muille tahoille, jotka niitä pyytävät.

7. Lautakunnan käytäntö olla julkaisematta kokeita muutoin on perustunut tekijänoikeuslain ja sen esitöiden sanamuotoihin, jotka rajaavat tekijänoikeudellisen aineiston käytön koetilanteeseen. Lautakunnalla ei ole kantaa siihen, ovatko ylioppilastutkinnon kokeet viranomaisen päätöksiä tai lausumia. Vaikka kokeita ei tulkittaisi viranomaisen päätöksiksi, kokeet ovat julkisia asiakirjoja.
8. Lautakunnan käsityksen mukaan lainsäädäntöä olisi syytä selkeyttää ylioppilastutkinnon kokeiden ja niiden aineistojen käytön osalta. Lainsäädännön tulisi sallia tai sopimuslisenssin kautta mahdollistaa kokeiden laaja käyttö eri tavoin ja eri välineissä.
9. Y Oy on antanut asiassa vastineen kertoen, että se katsoo ylioppilastutkintokokeiden olevan tekijänoikeudesta vapaita viranomaisen päätöksiä. Kokeisiin sisältyvät teokset on tekijän suostumuksella julkaistu ja laillisesti otettu osaksi viranomaisen koeasiakirjoja. Siksi Y:llä on oikeus julkaista kokeet Abitreenit-verkkopalvelussaan. Kaikki koemateriaaliin sisältyvät aineistot eivät ole teoksia. Hakija on moneen kertaan todennut, että sillä ei ole mahdollisuutta lisensoida ylioppilastutkintokokeisiin sisältyviä teoksia tai niiden osia. Tekijänoikeuslain 9 § ei ole poikkeussäännös eikä sitä koske tekijänoikeuden rajoitussäännöksiä koskeva suppean tulkinnan periaate. Y:llä on oikeus tekijänoikeuslain 25 d §:n nojalla julkaista 9 § 2 momentissa tarkoitettuja tekijänoikeudesta vapaisiin asiakirjoihin liitettyjä itsenäisiä teoksia.
10. Ylioppilaskoe on viranomaisen laatima julkinen asiakirja, ja osa valituskelpoista päätöstä. Lautakunta on tekijänoikeuslain tarkoittama viranomainen, jonka asiakirjoihin sovelletaan 9 §:n säännöstä. Y ei pidä kokeisiin sisältyviä teoksia täysin tekijänoikeudesta vapaina. Teokset on kuitenkin ensin laillisesti tekijän suostumuksin julkaistu ja sitten liitetty osaksi viranomaisen asiakirjaa. Kokeisiin liittyviä teoksia ei julkaista Abitree-neissä kokeesta irrallisina. Palvelua käytetään käyttäjäkyselyn perusteella lähinnä ylioppilaskokeisiin valmistautumiseen, joten käyttäjät ovat ihmisiä, joilla on tarve saada tieto viranomaisen ratkaisukäytännöstä heihin vaikuttavassa asiassa. Koetehtävien käyttö Abitree-neissä tukee julkisuusintressiä ja toteuttaa sananvapautta ja on Y:n journalistisen perustehtävän mukaista.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

11. Tekijänoikeuslain (404/61) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.

Kirjallisen ja kuvamateriaalin tekijänoikeussuoja

12. Tekijänoikeuslain 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Tekijänoikeus suojaa sekä teosta kokonaisuutena että sellaista teoksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena.
13. Tekijänoikeussuojaa saadakseen kirjallisen tuotteen, olipa se teksti- valokuva- tai muu kuvataiteen teos, on yllettävä teostasoon eli ylitettävä teoskynnys. Tällä tarkoitetaan sitä, että kirjallisen tuotteen tulee olla tekijänsä henkisen luomistyön itsenäinen ja omaperäinen tulos. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla.
14. Tekijänoikeus suojaa vain teokselle annettua ilmenemismuotoa. Tekijänoikeus ei suojaa esimerkiksi teoksessa esitettäviä tutkimustyön tuloksia, teorioita, tieteellisiä löytöjä, teoksen sisältämiä tietoja tai teoksen aihetta. Tekijänoikeus syntyy suoraan lain nojalla teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle tai henkilöille.
15. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin katsoi 16.7.2009 antamassaan ratkaisussa C-5/08 (Infopaq), että 11 sanasta koostuva ilmaisu voi saada tekijänoikeussuojaa, jos ilmaisu on omaperäinen tekijänsä henkisen luomistyön tulos. Ratkaisussa C-145/10 (Painer), tuomioistuin katsoi, että teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista yksittäistapauksessa, ylittykö teoskynnys.
16. Tekijän yksinoikeuden piiriin kuuluu kappaleiden valmistaminen koko teoksesta tai sen tekijänoikeussuojaa saavasta osasta ja koko teoksen tai sen tekijänoikeussuojan piirissä olevan osan saattaminen yleisön saataviin siten, kuin tekijänoikeuslain 2 §:ssä säädetään.

17. Tekijän moraalisisistä oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 3 §:ssä. Tekijänoikeuslain 3 § 1 momentin mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Säännöksen 2 momentin mukaan teosta älköön muutettako tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tahi omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla, älköönkä sitä myöskään saatettako yleisön saataviin tekijää sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.
18. Tekijänoikeuslain 9 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan tekijänoikeutta ei ole viranomaisen tai muun julkisen toimielimen päätöksiin ja lausumiin. Tekijänoikeuslain 9 §:n 2 momentin mukaan mitä 1 momentissa säädetään, ei koske itsenäisiä teoksia, jotka sisältyvät momentissa tarkoitettuihin asiakirjoihin.
19. Tekijänoikeuslain 13 §:n mukaan julkaistusta teoksesta saa valmistaa kappaleita valokopioimalla tai vastaavin menetelmin sopimuslisenssin nojalla siten kuin 26 §:ssä säädetään.
20. Tekijänoikeuslain 14 §:n 1 momentin mukaan julkistetusta teoksesta saa sopimuslisenssin nojalla, siten kuin 26 §:ssä säädetään, valmistaa kappaleita opetustoiminnassa tai tieteellisessä tutkimuksessa käytettäväksi ja käyttää niitä mainitussa tarkoituksessa yleisölle välittämiseen muulla tavalla kuin radiossa tai televisiossa lähettämällä. Mitä tässä momentissa säädetään, ei koske kappaleen valmistamista valokopioimalla tai vastaavin menetelmin.
21. Tekijänoikeuslain 14 §:n 2 momentin mukaan opetustoiminnassa saa äänen tai kuvan suoran talteenottamisen avulla valmistaa kappaleita opettajan tai oppilaan esittämästä julkistetusta teoksesta opetustoiminnassa tilapäisesti käytettäväksi. Siten valmistettua kappaletta ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen. Tekijänoikeuslain 14 §:n 3 momentin mukaan ylioppilastutkintoon kuuluvaan tai muuhun vastaavaan kokeeseen saadaan ottaa osia julkistetusta teoksesta tai, jos teos ei ole laaja, koko teos. Samaisen pykälän 4 momentin mukaan mitä 1 momentissa säädetään muun kuin radiossa tai televisiossa lähetetyn teoksen osalta, ei koske teosta, jonka tekijä on kieltänyt kappaleen valmistamisen tai teoksen välittämisen.
22. Tekijänoikeuslain 25 d §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus ei rajoita laissa säädettyä oikeutta saada tieto yleisestä asiakirjasta. Teosta saadaan 2 momentin mukaan käyttää oikeudenhoidon tai yleisen turvallisuuden vaatiessa. Samaisen pykälän 3 momentin mukaan edellä 1 tai 2 momentin nojalla käytetystä teoksesta saadaan

ottaa lainauksia 22 §:n mukaisesti. Tekijänoikeuslain 25 d §:n 4 momentin mukaan lain 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuja teoksia saa toisintaa pykälän 1 momentissa tarkoitettun asiakirjan yhteydessä sekä käyttää asiakirjasta erillään siihen hallinnolliseen tai muuhun tarkoitukseen, johon asiakirja liittyy.

23. Tekijänoikeuslain 26 §:n 1 momentin mukaan sopimuslisenssiä koskevia tämän lain säännöksiä sovelletaan sopimukseen, joka on tehty tietyn alan tekijöiden teosten käyttämisestä käyttäjän ja opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymän, lukuisia tämän alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä edustavan järjestön välillä. Hyväksytyä järjestöä pidetään sopimuksen osalta oikeutettuna edustamaan muitakin saman alan teosten tekijöitä. Mainitulla sopimuksella laajennetun kollektiivisen käyttöluvan saanut voi luvan mukaisin ehdoin käyttää kaikkia tämän alan tekijöiden teoksia.
24. Tekijänoikeuslain 26 §:n 3 momentin mukaan mitä 1 momentissa tarkoitettu järjestö määrää teoksen kappaleiden valmistamisesta taikka teoksen välittämistä tai lähettämistä suoritettavien korvausten jakamisesta järjestön suoraan edustamille tekijöille tai käyttämisestä tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin, sovelletaan myös muihin 1 momentissa tarkoitettuihin saman alan tekijöihin, joita järjestö ei suoraan edusta.

Korkeimman oikeuden ratkaisu ja aiempaa lausuntokäytäntöä

25. Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2000:56 katsonut, että Helsingin yliopisto ei toiminut viranomaisena vahvistaessaan nimipäiväluetteloja eikä vahvistamisessa ollut kyse julkisen vallan käyttämisestä. Siten kysymys ei ole ollut tekijänoikeuslain 9 §:ssä tarkoitettua julkisen elimen päätöksestä tai lausumasta. Asiaa oli aiemmin käsitelty tekijänoikeusneuvoston lausunnossa TN 1995:11. Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa TN 1989:13 Suomen säädöskokoelmassa asetuksen osana julkaistut kolikon kuvat olivat tekijänoikeussuojaa vailla tekijänoikeuslain 9 §:n nojalla. Myös lausunnossa TN 1997:6 lääkkeiden valmisteyhteenvedot ja lausunnossa TN 1997:11 kunnanvaakunat jäivät viranomaisen päätöksen osana vaille tekijänoikeussuojaa. Lausunnossa TN 1995:5 on selostettu laajemmin tekijänoikeuslain 9 §:n ja sen edeltäjien lainsäädäntöhistoriaa.

Analyysi ja johtopäätökset ylioppilastutkintokoetehtävien ja liitemateriaalien tekijänoikeudesta sekä käytöstä tekijänoikeuslain kannalta

26. Lausuntopyynnön lähtökohtana on se, että ylioppilastutkintokoetehtävien liitteenä oleva materiaali on lähtökohtaisesti tekijän- tai lähioikeuden suojaamaa, mikäli kunkin suojamuodon edellytykset täyttyvät. Ensimmäiseksi on tiedusteltu, saako ylioppilastutkintokoetehtäviä ja niihin liitettyjä teoksia tai niiden osia käyttää muussa kuin koetilanteessa. Vastaus ensimmäiseen kysymykseen riippuu yhtäältä siitä, ovatko ylioppilastutkintokoekysymykset itsessään tekijänoikeuden alaisia vai tekijänoikeudesta vapaita eli vastauksesta toiseen kysymykseen. Toisaalta vastaus voi riippua siitä, käytetäänkö koekysymyksiin liitettyjä materiaaleja ylioppilastutkintokoekysymysten yhteydessä vai niistä erillään tekijänoikeuslain 25 d §:n 4 momentin mukaisesti, jos 9 § soveltuu. Siksi toiseen ja kolmanteen kysymykseen tulee vastata ensiksi.
27. Toisen kysymyksen osalta varsinaisten ylioppilastutkintokoekysymysten oikeudellisesta luonteesta on epäselvyyttä. Ovatko ne tekijänoikeuden suojaamia, mikäli teoskynnys ylittyy, vai ovatko ne mahdollisesti tekijänoikeuslain 9 §:n 1 momentin mukaisesti tekijänoikeudesta vapaita? Mainitulla säännöksellä on oikeuskirjallisuuden ja tekijänoikeusneuvoston lausuntokäytännön mukaan rajattu tietyt viranomaisien ja muiden julkisten elinten asiakirjat tekijänoikeuden ulkopuolelle.
28. Sääntelyllä pyritään varmistamaan viranomaisaineistojen esteettön saatavuus. Aineistojen saatavuus palvelee yleistä tiedonsaanti-intressiä. Korkeimman oikeuden tuomion (KKO 2000:56) mukaan 9 §:n tarkoituksena on suojata sitä julkisuusintressiä, mikä liittyy siinä mainittuihin asiakirjoihin. Lain 9 §:n säännökset palvelevat viranomaisen toiminnan julkisuusperiaatetta samalla tavoin kuin laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta eli julkisuuslaki. (Harenko-Niiranen-Tarkela: Tekijänoikeus 2016, s. 93)
29. Vastauksena toiseen kysymykseen tekijänoikeusneuvosto toteaa, että tekijänoikeuslain 9 §:n 1 momentin 4 kohdassa tai sen esitöissä ei määritellä, mitä tarkoitetaan yhtäältä viranomaisella tai muulla julkisella toimielimellä ja toisaalta näiden päätöksillä ja lausumilla. Oikeuskirjallisuudessa (Kivimäki: Uudet tekijänoikeus- ja valokuva lait, 1966, Porvoo, s. 69) ja oikeuskäytännössä on todettu, että se, mitä viranomaisella ja julkisella toimielimellä tarkoitetaan, ratkaistaan hallinto-oikeudellisten periaatteiden mukaan.
30. Hallinnon julkisuus on Suomessa pääasiallisesti toteutettu viranomaisien toiminnan julkisuudesta annetulla lailla (julkisuuslaki 621/1999). Lain 4 §:n 1 momentin 8 kohdan mukaan viranomaisella

tarkoitetaan muun muassa lain tai asetuksen perusteella tiettyä tehtävää itsenäisesti hoitamaan asetettuja lautakuntia, neuvottelukuntia, komiteoita, toimikuntia, työryhmiä, toimitusmiehiä ja kunnan ja kuntayhtymän tilintarkastajia sekä muita niihin verrattavia toimielimiä.

31. Lain ylioppilastutkintolautakunnasta (502/2019) 2 §:n mukaan ylioppilastutkinnon johtamisesta, järjestämisestä ja toimeenpanosta vastaa riippumattomana asiantuntijaelimenä ylioppilastutkintolautakunta, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö asettaa kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Lain 4 §:n 3 momentin mukaan ylioppilastutkintolautakunta määrää myös tarkemmin kokeiden järjestämisestä ja siihen liittyvistä aikatauluista ja koejärjestelyistä.
32. Ylioppilastutkintolautakuntaa on tekijänoikeusneuvoston harkinnan mukaan pidettävä edellä mainitun lain (laki ylioppilastutkintolautakunnasta) nimenomaisen säännöksen perusteella tiettyä tehtävää itsenäisesti hoitamaan asetettuna lautakuntana ja siten julkisuuslain 4 §:n 1 momentin 8 kohdan ja tekijänoikeuslain 9 §:n tarkoittamalla tavalla viranomaisena.
33. Viranomaisen päätöksillä ja lausumilla tarkoitetaan lainkohdassa sen esitöiden mukaan (komiteamietintö KM 1953:5 s. 52) sellaisia tahdonilmaisuja ja lausumia, jotka viranomaisen on antanut kirjallisessa muodossa. Valittu lain sanamuoto osoittaa, että vapaus tekijänoikeudesta on haluttu ulottaa viranomaisten tahdonilmaisuissa varsinaisten päätösten lisäksi laajemmaksi. Tahdonilmaisuja ja lausumaa ei ole sen pidemmälle valmistelun yhteydessä käsitteenä tarkasteltu.
34. Esimerkiksi tieteen termipankin mukaan lausuma on puheessa esiintyvä toiminnallinen kokonaisuus, puhujan muotoilema puheen osa. Lausumaa voidaan verrata kirjoitetun tekstin virkkeeseen. Kirjallinen lausuma on käsitteenä varsin yleinen ja vahvistaa käsitystä, että viranomaisen itsensä kirjallisessa muodossa antamille ilmaisuille on haluttu antaa laaja merkitys.
35. Tekijänoikeuskomitean VII osamietinnössä (KM 1992:4, s. 114) mainitaan, että käytännössä tuskin syntyy ongelmia, onko jokin viranomaisen toimenpide päätös tai ei. Ja silloin kun tämän suhteen on epäselvyyttä, on kyseessä mitä todennäköisimmin lausuma. Myös osamietinnön mukaan lausumalla tarkoitetaan jotain, mikä on ilmaistu kielen keinoin. Näin ollen kartat, piirroksat ja vastaavat eivät sinänsä voi kuulua säännöksen piiriin. Kuitenkin, jos päätökseen tai lausumaan liitetään esimerkiksi kartta tai piirros tai

jos niitä siteerataan, ne tulevat päätöksen tai asiakirjan osaksi liitetyiltä tai siteeratuilta osin ja kuuluvat säännöksen alaisuuteen.

36. Esimerkkeinä asiakirjoista, joita ei osamietinnön mukaan voida pitää lausumina, voidaan mainita lakikommentaarit, käsikirjat, kartat, merikortit ja tekijänoikeuslain 49 §:n mukaiset työt. Asiakirjan luonteella näyttäisi olevan merkitystä erityisesti silloin, kun joudutaan arvioimaan, onko jokin asiakirja lausuma vai ei. Esimerkiksi asiakirjat, joissa viranomaisen esittää tahdonilmauksia, ovat luonteeltaan erilaisia kuin puhtaasti selittävä tai kuvaava asiakirja. Edelliset on myös helpommin ymmärrettävissä lausumiksi. (KM 1992:4, s. 114)
37. Ylioppilastutkintokokeiden koekysymyksiä ei voi luonnehtia puhtaasti selittäviksi tai kuvaaviksi asiakirjoiksi. Ne ovat pikemminkin ylioppilastutkintokoelautakunnan laatimina kysymyksinä kirjallisia lausumia, joiden avulla ylioppilastutkintokokeissa arvioidaan, onko ja miten opiskelija omaksunut lukiokoulutuksen opetus-suunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttanut lukiokoulutuksen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsyys (laki ylioppilastutkintolautakunnasta 1§). Korkeimman oikeuden edellä mainitussa ratkaisussa mainitaan 9 §:n soveltamisen edellytyksinä viranomaisena toimiminen sekä julkisen vallan käyttäminen. Näistä ensimmäistä käsiteltiin jo edellä.
38. Valtioneuvoston ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen (612/2019) 5 §:n mukaan ylioppilastutkintolautakunta laatii ylioppilastutkinnon kokeiden tehtävät lukiokoulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (810/2018) mukaisten nuorille tarkoitettuun lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvien kyseisen oppiaineen pakollisten ja valtakunnallisten valinnaisten opintojen oppimäärien mukaan. Tehtäviä laatiessaan ylioppilastutkintolautakunta toimeenpanee ja käytännössä toteuttaa edellä mainittua, sille määrättyä lakimääräistä tehtävää, ylioppilastutkintolain 1 §:n mukaista arviointia. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että ylioppilastutkintolautakunta kokeet laatiessaan käyttää sille lain ja asetuksen perusteella annettua julkista valtaa.
39. Tekijänoikeusneuvoston harkinnan mukaan ylioppilastutkintokokeita on pidettävä edellä mainitun asetuksen ja lakimääräisen tehtävän perusteella tiettyä tehtävää itsenäisesti hoitamaan asetetun viranomaisen kirjallisena lausumana tekijänoikeuslain 9 §:n tarkoittamalla tavalla. Ylioppilastutkintokoe kysymyksiin ei siten 9 §:n 1 momentin mukaisesti ole tekijänoikeutta. Samaisen pykälän 2 momentin mukaisesti 1 momentti ei koske itsenäisiä teoksia tai niiden teossuojaa saavia osia, jotka sisältyvät kokeisiin.

40. Kolmannen kysymyksen osalta tekijänoikeusneuvosto lausuu seuraavaa. Tekijänoikeuslain 25 d §:n 4 momentti sisältää rajoituksen, jonka mukaan lain 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuja, yllä mainittuja teoksia saa toisintaa pykälän 1 momentissa tarkoitettua asiakirjan yhteydessä sekä käyttää asiakirjasta erillään siihen hallinnolliseen tai muuhun tarkoitukseen, johon asiakirja liittyy. Samaisen pykälän 4 momentti käsittelee erikseen ensiksi tilanteet, jossa erillistä teosta tai sen osaa käytetään yhdessä tekijänoikeudesta vapaan asiakirjan kanssa, sekä toiseksi tilanteet, jossa teoksia tai niiden osia käytetään tekijänoikeudesta vapaasta asiakirjasta erillään.
41. Euroopan unionin tuomioistuin on tietoyhteiskuntadirektiivin tulkinnan yhteydessä ottanut kantaa poikkeuksien, rajoitusten ja perusoikeuksien väliseen punnintaan. Euroopan unionin tuomioistuin on todennut, että poikkeuksia tulkitaan lähtökohtaisesti suppeasti. Tulkinnassa on kuitenkin tukeuduttava sellaiseen säännösten tulkintaan, joka vastaa niiden sanamuotoa ja jolla voidaan turvata niiden tehokas vaikutus mutta joka on myös täysin sopusoinnussa perusoikeuskirjassa taattujen perusoikeuksien kanssa (Euroopan unionin tuomioistuimen tuomio C-516/17 Spiegel Online kohdat 53 ja 59).
42. Tulkittaessa tekijänoikeuslain 25 §:n 4 momentin jälkimmäistä tilannetta, teoksia tai niiden osia voi käyttää tekijänoikeudesta vapaasta asiakirjasta erillään vain siihen hallinnolliseen tai muuhun tarkoitukseen, johon asiakirja liittyy. Sen sijaan ensimmäisessä tilanteessa tekijänoikeudesta vapaisiin asiakirjoihin tai niiden osana oleviin liitteisiin sisältyviä teoksia saa kuitenkin toisintaa tekijänoikeudesta vapaan asiakirjan yhteydessä.
43. Lainkohtaa koskevassa hallituksen esityksessä (HE 28/2004 s. 80), jossa säännös oli ehdotettu sijoitettavaksi 9 §:n 2 momenttiin, todettiin, että 1 momentissa tarkoitettua (eli tekijänoikeudesta vapaasta) asiakirjasta saa esimerkiksi valmistaa sellaisen kappaleen, johon mainittu itsenäinen teos sisältyy. Teoksen saa myös saattaa yleisön saataviin asiakirjan osana. Myöhemmin perustelut jatkuvat samalla sivulla: ”Säännöksen jälkiosan mukaan tällaisia itenäisiä teoksia saa lisäksi käyttää asiakirjasta erillään siihen hallinnolliseen tai muuhun tarkoitukseen, johon asiakirja liittyy.”
44. Perustuslakivaliokunta lausui eduskuntakäsittelyn aikana 9 §:n osalta lausunnossaan 7/2005: ”Jos taas asiakirjan sinänsä julkista osaa saa käyttää vapaasti vain asiakirjasta pääteltävään tarkoitukseen, voi tekijänoikeuden ulottaminen asiakirjojen osiin joissakin

tilanteissa muodostua kohtuuttomaksi rajoitukseksi julkiselle keskustelulle, vapaalle tiedonvälitykselle ja vallankäytön julkiselle kritiikille. Ehdotus ei valiokunnan mielestä myöskään ole — toisin kuin esityksen perusteluissa todetaan — sääntelyä selkeyttävä.”

45. Sivistysvaliokunta mainitsi lausunnossaan 9 §:n osalta: ”Perustuslakivaliokunnan lausuntoon 9 §:n osalta viitaten valiokunta ehdottaa osaa 9 §:n 2 momentin säännöksestä siirrettäväksi täsmennettynä uudeksi 25 d §:n 4 momentiksi”. Säädös sai vastaavasti nykyisen sanamuotonsa ja sijoitettiin nykyiselle paikalleen tekijänoikeuslaissa. Oikeuskirjallisuudessa on vastaavasti todettu: ”Vapaasta asiakirjasta saa esimerkiksi valmistaa sellaisen kappaleen, johon tällainen itsenäinen teos sisältyy. Teoksen saa myös saattaa yleisön saataviin asiakirjan osana.” (Haarmann: Tekijänoikeus ja lähioikeudet, 2005, s. 225)
46. Kun tekijänoikeudesta vapaasta asiakirjasta tai sen osasta kuten ylioppilastutkintokoekysymyksestä valmistetaan kappale, saa siihen liitetystä itsenäisestä teoksesta tai sen osasta samassa yhteydessä valmistaa kappaleen ja saattaa teoksen yleisön saataviin tekijänoikeuslain 25 d §:n 4 momentin mukaisen rajoitussäännöksen nojalla. Tekijänoikeuslain 11 §:n 3 momentin mukaan tekijänoikeuden rajoituksen nojalla valmistetun teoksen kappaleen saa rajoituksen mukaisessa tarkoituksessa levittää yleisölle, kun taas 25 d §:n 4 momentin mukainen oikeus sisältää yleisön saataviin saattamisen.
47. Vastauksena kolmanteen kysymykseen tekijänoikeusneuvosto toteaa, että niiltä osin kuin kyse on itse ylioppilastutkintokoekysymyksistä sekä niihin liitettyjen teosten tai osien käytöstä yhdessä koekysymysten kanssa, Y voi käyttää tekijänoikeudesta vapaata ylioppilastutkintokoekysymystä ja siihen liitettyä teosta kysymyksen yhteydessä: tämä oikeus koskee myös Abitreenit- tai muuta vastaavaa palvelua. Tämä tulkinta vastaa tekijänoikeuslain 25 d §:n 4 momentin mukaisen rajoitussäännöksen sanamuotoa sekä esitöistä ilmeneviä sananvapautteen liittyviä tavoitteita. Tekijänoikeusneuvoston harkinnan mukaan ensimmäisen, laajemman kysymyksen mukaiseen käyttöön, eli tekijänoikeudesta vapaan ylioppilastutkintokoekysymyksen ja siihen liitetyn, samassa yhteydessä käytetyn teoksen osalta, ei siten tarvita tekijänoikeuden haltijan suostumusta.
48. Niiltä osin kuin kyse on ylioppilastutkintokoekysymysten liitemateriaalien käytöstä kysymyksistä erillään ja muussa kuin tekijänoikeuslain 25 d §:n 4 momentin alkuosan mukaisessa tapauksessa tekijänoikeusneuvosto lausuu seuraavaa.

49. Tekijänoikeuslain 14 §:n 3 momentin rajoitussäännös mahdollistaa ylioppilastutkintoon kuuluvaan tai muuhun vastaavaan kokeeseen teoksen osien, tai jos teos ei ole laaja, koko julkistetun teoksen ottamisen. Säännös otettiin tekijänoikeuslakiin vuoden 1995 lainuudistuksen 446/1995 myötä. Muutosta koskevan hallituksen esityksen 287/1994 perusteluissa todetaan, että tekstien, kuvien ja äänitteiden käyttö on lisääntynyt viime vuosina ylioppilastutkintoon kuuluvien kokeiden tehtävissä (s. 14). Suojatun aineiston tulee olla käytettävissä ylioppilastutkinrossa. Samalla on varmistettava, että tutkinnon sisältö ei paljastu etukäteen. Tämä edellyttää tekijänoikeuslainsäädännön tarkistamista niin, että käyttö ei edellytä etukäteen hankittavia lupia. Edelleen todetaan, että ylioppilastutkintoja koskevat perusteet soveltuvat myös muihin vastaavanlaisiin kokeisiin. Kyseessä on rajoitettu käyttömuoto, joka ei vaikuta haitallisesti teoksen kaupalliseen hyväksikäyttöön, joten käytöstä ei tarvitse maksaa korvauksia. (s. 15).
50. Lain kommentaariteoksissa vastaavanlaisina tutkintoina on pidetty kieli- ja ammatillisia tutkintoja (Haarmann: Tekijänoikeus ja lähioikeudet, 2005, s. 206), mutta tulkintaa ei ole laajennettu kattamaan esimerkiksi pääsykokeita tai muita tilanteita kuin varsinaisten kokeiden järjestämistä. Säännöksessä on sekä sanamuotonsa että perustelujen mukaisesti kyseessä rajoitettu käyttömuoto, joka mahdollistaa käytön itse kokeissa muttei muissa käyttötilanteissa. Rajoitussäännöksen laajentaminen nimenomaisesti tarkoitetun, rajoitetun sovellusalan ulkopuolelle ei tekijänoikeusneuvoston harkinnan mukaan ole mahdollista. Ylioppilastutkintokokeusymykseen liitetyn teoksen käyttö kokonaan kysymyksestä erillään ei siis pääsääntöisesti ole oikeutettua tekijänoikeuslain 25 d §:n nojalla.
51. Neljännen kysymyksen osalta tekijänoikeusneuvosto toteaa, että paitsi tekijänoikeuslain 14 §:n 1 momentissa mainittujen opetus toiminnan ja tieteellisen tutkimuksen lisenssin ohella ylioppilastutkintokokeeseen liitettyjen teosten kappaleiden valmistaminen ja välittäminen verkossa ylioppilastutkintokokeesta erillään ja muissa kuin tekijänoikeuslain 25 d §:n 4 momentin mukaisessa tapauksessa voi olla mahdollista niin sanotun valokopioinnin sopimuslenssin nojalla kuten tekijänoikeuslain 13 §:ssä on säädetty. Pykälän mukaan julkaistusta teoksesta saa valmistaa kappaleita valokopioimalla tai vastaavin menetelmin sopimuslenssin nojalla siten kuin 26 §:ssä säädetään. Oikeuden yksityiskohtainen sisältö riippuu viime kädessä lisenssin sisällöstä.

Puheenjohtaja

Ulla-Maija Mylly

Sihteeri

Perttu Virtanen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Ulla-Maija Mylly (puheenjohtaja), Olli Pitkänen, Lottaliina Pokkinen, Aku Toivonen, Mari Lampenius, Antti Kotilainen, Martti Kivistö, Minna Aalto-Setälä, Maria Rehbinder ja Tuula Hämäläinen.

Äänestysratkaisu

Eriävä mielipide

Yhdymme tekijänoikeusneuvoston päätöksen lopputulokseen. Perustelujen osalta lausumme kohdasta 40 eteenpäin päätöksen perusteluina seuraavaa:

Tekijänoikeuslain 25 d §:n 4 momentti sisältää tekijänoikeuden rajoituksen, jonka mukaan lain 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuja teoksia saa toisintaa pykälän 1 momentissa tarkoitettua asiakirjan yhteydessä sekä käyttää asiakirjasta erillään siihen hallinnolliseen tai muuhun tarkoitukseen, johon asiakirja liittyy. Lainkohta on tullut voimaan 14.10.2005/821 säädetyllä lailla.

Siltä osin kuin on kyse teoksen käyttämisestä asiakirjasta erillään, se vaatii oikeudenhaltijan luvan, ellei käyttö liity siihen hallinnolliseen tai muuhun tarkoitukseen, minkä vuoksi asiakirja on yleensä ollut tarpeellinen sisällyttää asiakirjaan. Esillä olevassa hakijan lausuntopyynnössä on ennen kaikkea kysymys 4 momentissa mainitusta teoksen käytöstä asiakirjan eli ylioppilastutkintokokeen yhteydessä ilman tekijänoikeuden haltijan lupaa.

Tekijänoikeuslain 25 d §:n lainsäädännöllinen tausta

Lain 14.10.2005/821 koskevassa hallituksen esityksessä (HE 28/2004 s. 80) lausuntopyynnön kohteena oleva säädös ehdotettiin sijoitettavaksi 9 §:n 2 momenttiin. Perustelujen osalta todettiin,

että 9 §:n 1 momentissa tarkoitettusta (eli tekijänoikeudesta vapaasta) asiakirjasta saa esimerkiksi valmistaa sellaisen kappaleen, johon mainittu itsenäinen teos sisältyy. Teoksen saa myös saattaa yleisön saataviin asiakirjan osana. Edelleen todettiin, että säännöksen jälkiosan mukaan tällaisia itsenäisiä teoksia saa lisäksi käyttää asiakirjasta erillään siihen hallinnolliseen tai muuhun tarkoitukseen, johon asiakirja liittyy.

Perustuslakivaliokunta lausui eduskuntakäsittelyn aikana 9 §:n osalta lausunnossaan 7/2005: ”Jos taas asiakirjan sinänsä julkista osaa saa käyttää vapaasti vain asiakirjasta pääteltävään tarkoitukseen, voi tekijänoikeuden ulottaminen asiakirjojen osiin joissakin tilanteissa muodostua kohtuuttomaksi rajoitukseksi julkiselle keskustelulle, vapaalle tiedonvälitykselle ja vallankäytön julkiselle kritiikille. Ehdotus ei valiokunnan mielestä myöskään ole — toisin kuin esityksen perusteluissa todetaan — sääntelyä selkeyttävä.”

Sivistysvaliokunta mainitsi lausunnossaan 9 §:n osalta: ”Perustuslakivaliokunnan lausuntoon 9 §:n osalta viitaten valiokunta ehdottaa osaa 9 §:n 2 momentin säännöksestä siirrettäväksi täsmennettynä uudeksi 25 d §:n 4 momentiksi”. Näin säädös sai nykyisen sanamuotonsa ja sijoitettiin nykyiselle paikalleen tekijänoikeuslaissa.

Tekijänoikeuslain 25 d § sisältää lainkohdan otsikoinnin mukaan asiakirjajulkisuutta ja oikeudenhoitoa koskevia määräyksiä. Lainkohdan 1 momentissa on todettu, että tekijänoikeus ei rajoita laissa säädettyä oikeutta saada tietoa yleisestä asiakirjasta. Lainkohdan 2 momentissa on todettu, että teosta saadaan käyttää oikeudenhoidon ja yleisen turvallisuuden vaatiessa. Lainkohdan 3 momentissa on todettu, että edellä 1 tai 2 momentin nojalla käytettyä teoksesta saadaan ottaa lainauksia 22 §:n mukaisesti.

Tulkittaessa tekijänoikeuslain 25 d §:n 4 momentin jälkimmäistä tilannetta, teoksia tai niiden osia voi käyttää tekijänoikeudesta vapaasta asiakirjasta erillään vain siihen hallinnolliseen tai muuhun tarkoitukseen, johon asiakirja liittyy. Tältä osin lainsäädännös on selkeä, eli kaikkeen muuhun käyttämiseen tarvitaan oikeudenhaltijan lupa.

Tulkittaessa 25 d §:n 4 momentin alkuosaa eli asiakirjan yhteydessä tapahtuvaa toisintamista, on lain tulkinta epäselvä.

Tekijänoikeuslain 14 §:n 3 momentin tausta

Esillä olevassa asiassa on kyse teosten käytöstä ylioppilastutkintokysymyksissä. Teosten liittäminen ilman oikeudenhaltijan lupaa ylioppilastutkintokysymykseen on mahdollista tekijänoikeuslain 14 §:n 3 momentin nojalla, jonka mukaan ylioppilastutkintoon kuuluvaan tai muuhun vastaavaan kokeeseen saadaan ottaa osia julkistetusta teoksesta tai, jos teos ei ole laaja, koko teos.

Säännös otettiin tekijänoikeuslakiin vuoden 1995 lainuudistuksen 446/1995 myötä. Muutosta koskevan hallituksen esityksen 287/1994 perusteluissa todetaan, että tekstien, kuvien ja äänitteiden käyttö on lisääntynyt viime vuosina ylioppilastutkintoon kuuluvien kokeiden tehtävissä (s. 14). Suojatun aineiston tulee olla käytettävissä ylioppilastutkinnossa. Samalla on varmistettava, että tutkinnon sisältö ei paljastu etukäteen. Tämä edellyttää tekijänoikeuslainsäädännön tarkistamista niin, että käyttö ei edellytä etukäteen hankittavia lupia. Edelleen todetaan, että ylioppilastutkintoja koskevat perusteet soveltuvat myös muihin vastaavanlaisiin kokeisiin. Perustelujen mukaan kyseessä on rajoitettu käyttömuoto, joka ei vaikuta haitallisesti teoksen kaupalliseen hyväksikäyttöön, joten käytöstä ei tarvitse maksaa korvauksia (s. 15).

Säännös on lisätty lakiin vuonna 1995, jotta erilaisten tekstien, kuvien ja äänitteiden lisääntynyt käyttö ylioppilastutkinnossa on mahdollista vaarantamatta tutkinnon sisällön paljastumista etukäteen. Rajoitus olisi voitu säätää myös pakkolisenssinä. Lainvalmistelun esitöissä katsottiin, että kyseessä on rajoitettu käyttömuoto, joka ei vaikuta haitallisesti teosten kaupalliseen hyväksikäyttöön. Tämän vuoksi rajoitus on säädetty täytenä tekijänoikeuden rajoituksena. Rajoitus koskee vain ylioppilastutkinnon tai vastaavan kokeen järjestämistä.

Tekijänoikeuslain 14 §:n 3 momentin säätämisen jälkeen erilaisten sisältöjen käyttö ja hyödyntäminen ovat muuttuneet ja monipuolistuneet digitalisaation myötä, joten vuonna 1995 säädetyt rajoituksen taustalla vallitseva olosuhde on muuttunut. Säädettäessä vuonna 2005 tekijänoikeuslain 25 d §:n 4 momentin mukaista rajoitussäännöstä lain esitöissä ei erikseen käsitelty ylioppilastutkintoa, vaikka ylioppilastutkintoa koskien on olemassa erillinen 14 §:n 3 momentin mukainen rajoitus. Esitöissä ei ole myöskään otettu tarkemmin kantaa siihen, mitä tarkoitetaan teosten ”toisintamisella asiakirjan yhteydessä”. Rajoitus on sijoitettu asiakirja-julkisuutta ja oikeudenhoitoa koskevaan lainkohtaan. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty näkemyksiä, jonka mukaan ”Vapaasta asiakirjasta saa esimerkiksi valmistaa sellaisen kappaleen, johon tällainen itsenäinen teos sisältyy. Teoksen saa myös saattaa yleis-

sön saataviin asiakirjan osana.” (Haarmann: Tekijänoikeus ja lähioikeudet, 2005, s. 225). Ylioppilastutkintoa koskevan rajoituksen 14 §:n 3 momentin osalta oikeuskirjallisuudessa on puolestaan todettu, että esimerkiksi äidinkielen tai aikaisempien vuosien kokeiden ja niihin sisältyvien tausta-aineistojen koostaminen myytäviksi kokoelmiksi ei ole säännöksen eli 14 §:n 3 momentin nojalla mahdollista (Harenko, Niiranen, Tarkela: Tekijänoikeus, 2016 s. 142-143).

Johtopäätökset

Euroopan unionin tuomioistuin on tietoyhteiskuntadirektiivin tulkinnan yhteydessä ottanut kantaa poikkeuksien, rajoitusten ja perusoikeuksien väliseen punnintaan. Euroopan unionin tuomioistuin on todennut, että poikkeuksia tulkitaan lähtökohtaisesti suppeasti. Tulkinnassa on kuitenkin tukeuduttava sellaiseen säännösten tulkintaan, joka vastaa niiden sanamuotoa ja jolla voidaan turvata niiden tehokas vaikutus mutta joka on myös täysin sopuoinnassa perusoikeuskirjassa taattujen perusoikeuksien kanssa (Euroopan unionin tuomioistuimen tuomio C-516/17 Spiegel Online kohdat 53 ja 59).

Tekijänoikeuslain 25 d §:n 4 momentin sanamuodon mukaan teos voidaan toisintaa asiakirjan yhteydessä, kun kyse on 9 §:n 1 momentissa tarkoitettusta asiakirjasta. Lain sanamuoto ei rajoita toisintamista tiettyyn käyttöön eikä aseta sille muitakaan edellytyksiä. Tekijänoikeusneuvosto on esillä olevassa asiassa päätenyt johtopäätökseen, että ylioppilastutkintokoekysymys on tekijänoikeuslain 9 §:n 1 momentin tarkoittama asiakirja. Tällöin 25 d §:n 4 momentti tulee sovellettavaksi ja mahdollistaa teoksen toisintamisen ilman tekijänoikeudenhaltijan lupaa ylioppilastutkintokoekysymyksen yhteydessä myös muussa kuin koetilanteessa.

Katsomme, että 25 d §:n 4 momentin mukainen asiakirjan toisintaminen tulee tulkita sillä tavoin suppeasti, että kun asiakirjan ja sen yhteydessä olevan teoksen käyttöön liittyy toimituksellisia tai muita jalostavia elementtejä, ei kyse ole enää säännöksen tarkoittamasta toisintamisesta. Rajoitussäännöksen tulkinnassa on kiinnitettävä huomiota myös rajoituksen nojalla tapahtuvan teosten käytön laajuuteen tietyssä käyttöyhteydessä sekä siihen, millä tavoin teoksia hyödynnetään tai voidaan hyödyntää kyseisessä käyttöyhteydessä.

Hakija on lausuntopyynnössään viitannut Y:n Abitreenit- tai vastaavaan palveluun. Abitreenit-palvelussa on internetsivuilla osio

”Harjoittele yo-kokeella.” Sivustolla on ylioppilastutkintokoe kysymys, jonka yhteydessä on linkki, jota kautta aineistoa pääsee tarkastelemaan (esim. kirjallisuuden ote, videoklipp). Google-haku palvelulla on myös mahdollista päästä suoraan kyseiseen Abitreenit-osiossa julkaistuun aineistoon siten, että teos näkyy erillään siitä kysymyksestä, johon se liittyy.

Katsomme, että asiakirjan toisintamisen tekijänoikeuslain 25 d §:n 4 momentin perusteella on tarkoitettu tapahtuvan asiakirjajulkisuuden ja oikeudenhoidon turvaamiseksi, mikä tarkoittaa aineiston saattamista yleisön saataviin sellaisenaan ilman toimituksellisia tai muita aineiston hyödyntämiseksi tehtyjä lisätoimia. Selkeä tätä vastaava tarkoitus on ylioppilastutkintokoe kysymysten osalta niiden julkaiseminen tiedotusvälineissä osana vapaata tiedonvälitystä tai julkista kritiikkiä. Tekijänoikeuden rajoitusta ei ole säädetty, jotta ilman tekijänoikeuden haltijan lupaa olisi mahdollisuus luoda laajamittaista ja mahdollisesti kaupallista tai maksullista harjoittelua ylioppilaskoetta tai muuta opiskelua varten. Tämä on ilmaistu myös säädettyäessä tekijänoikeuslain 14 §:n 3 momenttia.

Abitreenit-palvelu pitää sisällään elementtejä, joiden nojalla on mahdollista katsoa, ettei kyse olisi enää 25 d §:n 4 momentin tarkoittamasta toisintamisesta. Aineistoa linkitetään siten, että sille pääsy voi tapahtua hakukonepalvelujen kautta myös irrallaan itse kysymyksestä ja asiayhteydestä. Vastausten tallentaminen edellyttää tunnusten luomista. On myös mahdollista, että kysymysten muoto ja asettelu eroaa alkuperäisestä kokeesta luotaessa palvelua erityisesti harjoittelua varten.

Huolimatta siitä, että tekijänoikeuden rajoituksia ja poikkeuksia tulisi tulkita suppeasti, laillisuusperiaate edellyttää, että lakia tulkitaan sen sanamuodon mukaisesti, ja siksi sanamuodon mukaiselle tulkinnalle on annettava painava merkitys. Tekijänoikeudenloukkaukset on myös säädetty tietyissä tilanteissa rangaistaviksi, minkä vuoksi lain sanamuodosta ei tule poiketa.

Tekijänoikeuslain 25 d §:n 4 momentin sanamuodon mukaan teosten toisintamiselle ei ole säädetty muita edellytyksiä kuin että sen tulee tapahtua asiakirjan yhteydessä. Kun Abitreenit-palvelussa aineisto on linkitettynä ylioppilastutkintokoe kysymyksen yhteyteen, katsomme että Y:n Abitreenit-palvelu on tulkittavissa 25 d §:n 4 momentin sanamuodon mukaisesti toisintamiseksi, jolloin Y ei tarvitse oikeudenhaltijan lupaa teoksen toisintamiselle ylioppilastutkintokoe kysymysten yhteydessä.

Niiltä osin kuin kyse on ylioppilastutkintokoekysymysten liitemateriaalien käytöstä ylioppilastutkintokoekysymyksistä erillään ja muussa kuin tekijänoikeuslain 25 d §:n 4 momentin alkuosan mukaisessa tapauksessa yhdyimme tekijänoikeusneuvoston enemmistön perusteluihin (kohta 48 eteenpäin).

Helsingissä 8.5.2020

Aku Toivonen

Mari Lampenius

Martti Kivistö